

LES HUMANITATS IRRENUNCIABLES

Les humanitats, ben mirat, es defensen soles. Fem un petit exercici d'etimologia i de mitologia a partir de l'oració següent: “El **col·legi** Sant Miquel dels Sants de la **ciutat** de **Vic** presenta al **teatre L'Atlàntida** els objectius **estratègics Horitzó 2020**”. Paraules escollides: col·legi (del terme llatí *collegium*: “agrupació de magistrats o de sacerdots”); ciutat (terme llatí *ciuitas*: “ciutat”); Vic (terme llatí *uicus*: “barri, carrer, vila”); teatre (terme llatí *theatrum*, el qual procedeix del terme grec θέατρον, “lloc d'espectacle”); L'Atlàntida (nom del continent poblat pels atlants que, segons la llegenda reportada pel filòsof grec Plató al diàleg *Timeu*, va enfonsar-se a l'oceà del mateix nom, i que Jacint Verdaguer utilitzà per al poema èpic homònim de 1877); estratègic (del terme grec στρατηγικός: “relatiu a un general d'exèrcit i, per extensió, al cap d'un col·lectiu humà”); i horitzó (terme grec όριον: “límit, fita, frontera”).

La tradició grecolatina, sobre la qual se sustenta la cultura humanista abans i després del Renaixement europeu, impregna de dalt a baix, del dret i del revés, la nostra vida quotidiana. Hauríem pogut analitzar moltes altres oracions i hauríem arribat a la mateixa conclusió: que vivim immersos en la marea de les cultures mediterrànies que ens han forjat tal com som. Pensem, enraonem i escrivim amb les paraules, les estructures sintàctiques i els esquemes mentals que hem heretat de les cultures grega i llatina –i també de la hebraicobíblica.

El comediògraf llatí Terenci (segle II aC) no ho va poder resumir millor: “Sóc un home i tot el que és humà m'interessa” (*El turmentador de si mateix*). Una confessió ben entenedora. La llengua i la literatura, certament, permeten comunicar-nos en graus diversos de precisió i bellesa. La història ens explica les accions dels avantpassats, i la geografia, ens les ubica. La filosofia permet interrogar-nos sobre qui som i quin és el món per on transitem. La història de les religions amida la força del transcendent necessari, i creacions artístiques com la poesia, la música, la pintura, l'escultura, el teatre o la dansa mesuren, des de la bellesa formal, l'èxit o el fracàs de la nostra existència.

Les humanitats, doncs, ens permeten explorar la condició humana des de molts angles i d'una manera prou satisfactòria: ens esmolen i ordenen pensament i llengua i ens faciliten –que no resolen sempre– la construcció d'un discurs raonat i ben argumentat entorn dels grans interrogants que ens assalten contínuament d'ençà de la nit remota en què dormíem dins la cova en companyia del foc que havíem robat als déus: qui som, què volem, com hem arribat fins aquí, cap a on podem anar.

La presència de les humanitats, tanmateix, en els plans d'estudi dels centres d'ensenyament ha experimentat, sobretot en temps moderns, un

retrocés innegable per culpa de la idea absurda que el coneixement que no suposa una rendibilitat econòmica o immediata és un coneixement estèril que no paga la pena d'adquirir. S'ha imposat la cultura del pragmatisme i del benefici immediat, però salta a la vista que és una percepció ben errònia: milers de pensadors i artistes de tots els temps, des de l'antiguitat clàssica fins als nostres dies, no han parat de desmentir-ho amb la seva sola presència. Existeixen –continuen existint– filòsofs, historiadors, lingüistes, poetes, pintors, músics i tota la resta d'artistes que analitzen i ponderen la fondària, la bellesa i la transcendència de les grans quimeres humanes. La suposada inutilitat de les humanitats, doncs, queda desmentida plenament pel curs mateix de la història de la nostra cultura. No és estrany, així, que el professor sicilià Nuccio Ordine triomfi aquesta temporada amb un assaig que ha titulat *La utilitat de l'inútil*, obra que recomano vivament a tothom.

Horitzó 2020, el pla pedagògic que recull els objectius estratègics del col·legi Sant Miquel dels Sants per als anys vinents, també contempla aquesta inquietud humanística i es fa eco, així, de l'esperit del manifest “Unes humanitats amb futur” que l'Institut d'Estudis Catalans i la Facultat de Teologia de Catalunya van presentar el mes passat a Barcelona. Els responsables del centre aposten decididament per incentivar la lectura tant dels autors clàssics grecollatins com de la literatura hebraicobíblica; per l'estudi a fons de les millors obres de la història de l'art religiós en col·laboració estreta amb el Museu Episcopal de Vic; per una immersió més profunda en les diferents arts; i també, en pro de la transversalitat entre els diferents sabers, per l'establiment de sinergies amb les ciències, les noves tecnologies i el món de la comunicació. El document, per tant, considera la història, la filosofia, la religió, la llengua, la literatura i la resta d'arts pilars fonamentals de la nostra cultura, perquè “ajuden la persona humana a examinar-se a si mateix”, que és el que justament aconsellava la famosa màxima que podien llegir tots els qui anaven a consular l'oracle al temple d'Apol·lo a Delfos: “Coneix-te a tu mateix”.

Deixeu-me insistir-hi: les humanitats es defensen soles. En són avals naturals i, per tant, irrenunciables: el simple plaer de provar de satisfer la curiositat, la necessitat de comprendre el món i de comprendre'ns a nosaltres mateixos i, al capdavall, la llibertat de donar o de treure la raó a Píndar, el lloador d'atletes de l'antiga Grècia, que considerava que “l'home és el somni d'una ombra”, una definició brutal que ressona com una ineludible, necessària, lliçó d'humilitat.

Moltes felicitats pel nou projecte, professors i famílies implicades, i moltes gràcies per la confiança que m'heu donat convidant-me a parlar-vos de les humanitats irrenunciables.

Antoni Pladevall i Arumí
Vic, 20 de febrer de 2014